

frem, som vil blive øst ud i et fælles Bækken, ud af hvilket man saa igen kan øse og anbefale de Ting, som man under de Forskydninger, jeg har omtalt, vil kunne lægge Vægt paa. Vi har Masser af Industrier, der kan være med her: Pianoindustri, elektrisk Industri, Fødtøjsindustri og Masser af andre Industrier, som kan nyde godt af det, og som vil kunne gøre det i langt større Udstrækning og ganske anderledes maalt bevidst i det Øjeblik, Sagen er forberedt i Forvejen, end om den ikke er det.

Jeg nævnedes Industrien. Landbruget vil efter al Sandsynlighed ogsaa blive berørt af de Forskydninger, som vil finde Sted efter Krigen. De vil kunne virke fremmende paa Landbruget; de vil ogsaa kunne virke hemmende paa det. Vi haaber det første, men det sidste er ikke udelukket. Jeg beder Dem tænke over en bestemt Politik, som i mange Aar er blevet forfægtet i England, og hvor bestemte Maal er blevet tilstræbt, og som i allerhøjeste Grad vil kunne faa Indflydelse paa vort Landbrug. Det er den chamberlainske Politik: Tanken om et stort Toldforbund mellem de forenede Kongeriger og Kolonierne. Man kan se paa denne Tanke, som man vil, men en Ting vil dog intet Menneske kunne modsige, nemlig at den aldrig vil komme sin Virkeliggørelse nærmere end netop efter Afslutningen af denne Krig. Og der er noget ved den Tanke, som gør, at den ogsaa fra en anden Side set bærer en vis Sandsynlighed i sig — og her kan jeg mere nærme mig den højtærede Ministers Naturstandpunkt —, thi jeg vil indrømme Ministeren, at i de allerstørste Træk af den økonomiske Udvikling synes Love at gøre sig gældende. Man er f. Eks. gaaet fra en Familieproduktion over til, hvad jeg vil kalde en Lokalproduktion, d. v. s. By og Provins har været som en økonomisk Enhed for sig, men man er derfra gaaet over til en national Produktion, og nu springer man ikke, som nogle tror, lige over i en Verdensproduktion, men Vejen gaar gennem større Forbund. Vi har set det f. Eks. i Tyskland. Der er man gaaet fra Toldkredse omkring de enkelte Stæder til større og større Kredse, indtil hele Tyskland, inden det dannede en politisk Enhed, dannede en økonomisk Enhed. Akkurat det samme kunde og burde tilstræbes mel-

lem de skandinaviske Lande. Akkurat det samme er sket i Nordamerika, og i den Udviklingslinie ligger just den Politik, som tilstræbes i England og har været tilstræbt i mange Aar: en stor Toldsammenslutning mellem de forenede Kongeriger og deres Kolonier, og det er soleklart, at den Tanke har aldrig staaet sin Virkeliggørelse nærmere, end den vil efter denne Krig. Hvorvidt den bliver til Virkelighed, kan man ikke udtale sig om. Men Muligheden, Sandsynligheden er der i hvert Fald, og denne Mulighed vil faa en alt overvældende Indflydelse paa vort Landbrugs Stilling, dersom den bliver til Virkelighed.

Den højtærede Minister forlangte af mig en noget mere detailleret Redegørelse for Kommissionens Opgave, end jeg gav, da jeg første Gang talte om den, og jeg havde ogsaa selv Følelsen af, at jeg kunde være pligtig at fremkomme med en saadan. Jeg har derfor henvendt mig til en Organisation og gennem den faaet rettet en Slags enquêtémæssig Henvendelse til en Række Firmaer. Jeg havde ikke det Materiale, da jeg sidst talte om Sagen, og det ligger heller ikke færdigt endnu, det indgaar stadig, og vigtige Dele af det, f. Eks. det, der vedrører Jernindustrien, er ikke bearbejdede endnu. Desuden maa jeg sige, at jeg har ikke set det Cirkulære, man sendte til disse Firmaer, saaledes at der er kommet en Unøjagtighed ind i det, som har medført, at Firmaerne kun har omtalt en vis Del af den Opgave, jeg tænkte mig skulde foreligge for Kommissionen, nemlig den Del, som er mest nærliggende, og som drejer sig om Statens egen Produktion. Men selv saadan, og endog naar jeg tager i Betragtning, at det kun er forholdsvis faa Besvarelser, jeg har kunnet arbejde igennem, kan der dog læses en hel Del ud af disse Besvarelser, og det kaster Lys videre frem over Spørgsmaalet. Lad mig straks sige, at der ganske tydeligt er sket en Vending i Statens Forhold til Erhvervslevet. Staten stiller sig velvilligere og venligere nu i Spørgsmaalet om Anvendelse af danske Produkter. Den synes at faa Øjnene op for, at ikke alene Producenterne, men ogsaa Staten og dens Funktionærer og Embedsmænd lever af Produktionen og overhovedet ikke af andet, for andet er der ikke at leve af, og det